

Milana Valeh qızı HƏSƏNOVA
Qərbi-Kaspi Universiteti, magistrant
"SOS" Uşaq Kəndləri sosial işçi
E-mail: milana.adiyeva@gmail.com

UŞAQ İNKİŞAFINDA AİLƏNİN ROLU

Xülasə: Ailə, ümumiyyətlə, cəmiyyətin xüsusiyyətlərini özündə cəmləşdirən, valideynlər və uşaqlardan ibarət ən kiçik sosial vahid kimi müəyyən edilir. Ailə də Cəmiyyətdə ər-arvad, uşaqlar və bacı-qardaşlar arasında nikah və qan qohumluğu əsasında yaranan münasibətlərdən yaranan ən kiçik birlikdir. Ailə əsas sosial institutdur. Cəmiyyəti yaşadan əsas elementlərdən biridir. Bu, insan növünü istehsal etmək və saxlamaq ehtiyacından yaranmışdır. Ailə uşağın təhlükəsiz inkişafı üçün ideal mühitdir. Ailə mühitində uşağın ehtiyaclarının vaxtında və adekvat şəkildə ödənilməsi gələcəkdə sağlam nəsillərin formalaşmasına və güclü cəmiyyətlərin mövcudluğuna dəstək olur. Müəllimlər ən sağlam təhsil yollarını inkişaf etdirməyə çalışırlar ki, uşaqlar gələcəkdə harmonik və uğurlu olsunlar. Şəxsiyyət inkişafının insanın həyatı boyu davam etdiyini qəbul etsək də, şəxsiyyətin inkişafı və qurulmasının təməlinin uşaqlıqda qoyulması faktı qüvvədə qalır. Sosial birlik ilə bağlı araşdırmalar göstərdi ki, ailənin uşağa ilk təsirləri son dərəcə əhəmiyyətlidir.

Açar sözlər: ailə, ata, ana, uşaq, mühit, sosial mühit, cəmiyyət, inkişaf, sosial inkişaf, bacı, qardaş, sosial birlik, şəxsiyyət, demokratik valideyn, avtoritar valideyn, ailə mühiti

UOT: 159.9

DOI: doi.org/10.54414/dxddd2606

Giriş

Ailə insanın ümumi quruluşunu və uğurunu birbaşa şərtləndirən yeganə amil olduğu üçün vacibdir. Sizin indiki xasiyyətinizi və özünüz haqqında düşüncələrinizi ailəniz müəyyən edir. Valideynlərinizin rəftarları və rəftarları bugünkü mühakimələrinizi müəyyən edir. Əgər siz utancaq, utancaq bir introvertsinizsə, başqaları ilə ünsiyyət qurmaqdan qorxursunuzsa, övladınız həmişə bunu etmədiyiniz üçün sizə qəzəblənəcək. Əgər belə sözlər söyləməkdən utanmaq kimi təkliflər versəniz, uşağınız böyük ehtimalla utancaq bir xarakterə sahib olacaq. Buna görə də ailə vacibdir. Ailə bir sistemdir, eyni evdə toplanan bir qrup insan deyil. Sistem

sözünün mənasına nəzər salsaq, o, "müəyyən münasibətlərdə olan və ya bir-birindən asılı olan, vahid bütövlük təşkil edən fərdlərin birliyi"dir. tərifi görünür. Bu anlayışı başa düşmək üçün ətrafımızdakı sistemləri nəzərdən keçirək. Hətta vücudunuz bir-birindən asılı olaraq hərəkət edə bilən bir çox hissədən ibarətdir. Məsələn, onurğa sütununuzdakı disk zədələnsə, ayağınızda "əks olunan ağrı" kimi təsvir edilən, hətta ayaqlarınızın altına yayılan bir ağrı yaşayacaqsınız. Bədəninizin heç bir hissəsi tək işləmir. Bir hissənin işləməsi və ya işləməməsi bütün bədəninizə təsir edir. Ailədə də belədir. Ananın xərçəngi təkcə onun yaşadığı problem deyil. Bu ailə problemdir, çünki bütün ailə bundan təsirlənir. Ailə mühiti uşaqların

sosiallaşmasına, onların öyrənmə, öyrənmə, müstəqil olma, qaydaların əhəmiyyətini dərk etmə və başqaları ilə yola getmə qabiliyyətinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir. Bu, məktəbdə nailiyyət və özünə inam hissi üzərində də təsir göstərir. Sosiallaşma ailənin ən vacib vəzifələrindən biridir. Ailə uşaqların ehtiyac duyduqları sağlam həyatı yaşamasına və ola biləcəkləri ən yaxşı insan olmasına mane olur. Düzgün sosiallaşma prosesi yaşamamış uşaqlar ailədəki hakimiyyətə, iyerarxiyaya və sərhədlərə tabe olurlar. Reaksiyalarını idarə edə bilmirlər. Onlar eqoist davranır və hərəkətlərinin ailəyə necə təsir etdiyini nəzərə almadan daim tələblər irəli sürürlər. Sosiallaşmamış uşaqların yaratdığı problemlər bütün ailəni əhatə edir və bu, qapalı dövrə kimi davam edir.

Əsas mətn

Övladlarınızın gələcəkdə necə olacağını təməli ailədə qoyulur. Valideynlər olaraq övladınızın ulduz, xorda solist, futbol komandasının kapitanı, teatrda baş rol ifaçısı, gözəllik kraliçası, fəxri adlar siyahısında tələbə olmasını və ən yaxşı məktəbdə oxumasını istəyirsiniz və bu, hamısı deyil. , siz uşaqlarınızın xoşbəxt, güvənli, zərif və etibarlı olmasını istəyirsiniz. Siz uşaqlarınızı yaralanmaqdan və döyülməkdən qorumaq istəyirsiniz. Uğursuzluqlar, münaqişələr, ümumilikdə sosial və şəxsi problemlər, onlardan uzaq olmaq istəyirsiniz. Hər şeydən çox uşaqlarınızın sizi sevməsini, qəbul etmələrini, sizə hörmət və heyran olmasını istəyirsiniz. Ailə olmaq uşaqları sağlam böyütmək, sağlam cəmiyyətlər yaratmaq baxımından son dərəcə vacibdir, bilirsiniz. Ancaq sağlam ailə olmaq və onun sağlam şəkildə davamını təmin etmək üçün nə edə bilərsiniz? Ailə qurmazdan əvvəl həyat

yoldaşı seçmək vacibdir; Ömür boyu davam edə biləcək isti bir ev yaratmaq üçün bir-birini sevən və hörmət edən, özümüz olmaqla yanaşı, özümüz olmağın vacibliyini dərk edən qadın və kişilərin rəsmi birliyinə ehtiyac var. Deyək ki, bu xüsusiyyətə malik gənclər ailə olmağa qərar verirlər. Valideyn olmamışdan əvvəl onlar məsuliyyət götürməyə qadir olub-olmadıqlarını bilməlidirlər. Onların məmnun və xoşbəxt olmalarını təmin edəcək şərait yaratmaq bacarığının olub-olmaması vacibdir. Amma bu, problemləri həll etmir, sadəcə olaraq çətinləşdirir. Körpə ilə bağlı digər problemlərlə üzləşməli olan həyat yoldaşları tez köhnəlir [2, s.30].

Ünsiyyət konfliktləri var, bu münaqişənin ortasında qalan körpə nə dərəcədə sağlam böyüyür? Düşünmək lazımdır. İndiki vaxtda hətta ən əhəmiyyətsiz aləti alıb istifadə etmək istəyəndə belə, əməliyyat təlimatlarını oxuyursunuz. Siz avtomobil, motosiklet və ya hətta velosiped sürmək üçün məşq edərkən və bu təlimi aldığınızı və sürücülük vəsiqənin olduğunu sənədlərlə sübut etməli olduğunuz halda; Valideynlik qabiliyyətiniz varmı, bu baxımdan aldığınız təhsil necədir? Sizin şəxsiyyət xüsusiyyətiniz valideyn olmağa uyğundurmu? Uşağı böyütmək üçün uyğun şəraitiniz varmı? Heç kim sual vermir. Axı hər kəsin valideyn olmaq hüququ var. Ailə quran hər kəsin, hətta nikahdan əvvəl də uşaq sahibi olmaq hüququ hesab edilir və tətbiq edilir. Ən azından valideyn olmağa qərar verən insanların bir müddət təhsil almasını təmin etmək sosial inkişaf baxımından son dərəcə faydalı olacaq. Doğuşdan valideynləri hansı sürprizlər gözləyir? Uşağın inkişafı, böyüməsi və yetkinləşməsi prosesi necədir?

İnkişaf böhranı dövründə uşağa necə davranmaq lazımdır? Xoşbəxt və dinc ailə mühitini necə yaratmaq olar? Rabitə münaqişələrinin qarşısını necə almaq olar? Həyat yoldaşlarına lazım ola biləcək hər cür məlumatın verilə biləcəyi bir təhsil mühitinin təşkili günümüzün ehtiyaclarından biridir. Yaxşı olardı ki, valideyn olmağa qərar verən insanlar təhsil alsınlar və bu təhsil dəstəyi körpənin doğulduğu andan 6 yaşına kimi davam etdirilsin. Övladlarınız həyatın və dünyanın çətinlikləri ilə üzləşəcəkmə? Yoxsa işlər çətinləşəndə büdrəyəcəklər? Onların təməlləri onlar üçün gələcək daşıyacaq qədər güclüdülmü? Bu sualların cavabları övladınızı necə yoğurduğunuzdan və formalaşdırdığınızdan, onlara verdiyiniz dəyərlərdən, davranışlarınızdan, onların özbaşına düzgün qərar qəbul etmə bacarığından, bir şəxsiyyət olaraq onlara nə qədər hörmət etdiyinizdən və nə qədər edə bildiyinizdən asılıdır. öz unikal istedad və bacarıqlarını inkişaf etdirmək. Bir sözlə, bu gün etdikləriniz onların gələcəkdə məsuliyyətli yetkinlər olmaları üçün vacibdir. "Uşaqlar heç vaxt görməyəcəyimiz gələcəyə verdiyimiz mesajlardır." Söz bunu izah edir. Siz gələcəyin böyüklərini və gələcəyin ailələrini hazırlayırsınız. Uşaqlarınız və ailəniz üçün ən yaxşısını etməyə çalışırsınız. Ancaq hansı istiqamətlərə getməli olduğunuzu və ya buna necə nail olacağınızı bilmirsiniz. Ailə təhsilinin (Valideyn Təhsili və ya Ailə Məsləhətinin) əhəmiyyəti burada ortaya çıxır. Xoşbəxt uşaqlar; yaşamağı, düşünməyi, münasibətlər qurmağı, duyğularını idarə etməyi və özlərini nizam-intizam etməyi öyrəndilər. Velosiped sürməyi öyrəndikləri kimi, xoşbəxt olmağı da öyrəndilər. Xoşbəxt uşaqlar böyütmək sizin

borclarınızdan biridir. Xoşbəxt uşaq böyütmək öyrənilə bilən bir bacarıqdır. İşlər nə qədər dağınıq olsa da, nə qədər əsəbi olsanız da, ürəyinizin dərinliklərində uşaq sahibi olduğunuz üçün nə qədər şanslı olduğunuzu bilirsiniz. Bilirsiniz ki, siz valideynliyə çox şərəfli bir imtiyaz kimi baxmalısınız və bu məsuliyyət sizin həyatınıza məna və əhəmiyyət verir [3, s.45-49].

Uşaqların müxtəlif xüsusiyyətlərini və inkişaf mərhələlərini öyrənmək, onları anlamaq, onlarla daha yaxşı ünsiyyət qurmaq və zaman zaman yaşanan çətinliklərin öhdəsindən gəlmək çox vacibdir. Uşağın fizioloji və psixoloji mənada sağlam şəxsiyyət kimi böyüməsində, davranışının formalaşmasında ananın, atanın və ya uşağa baxan şəxsin rolu çox böyükdür.

İnkişaf orqanizmdə daxili və xarici amillərin təsiri nəticəsində müntəzəm və bir-biri ilə əlaqəli şəkildə baş verən mütərəqqi dəyişikliklər silsiləsi kimi müəyyən edilir. Böyümə və inkişaf birlikdə baş versə də, böyümədən başqa inkişaf yeni ortaya çıxan qabiliyyətlər və davranış nümunələri ilə baş verir. Bu tərifdən də anlaşıldığı kimi inkişafın göstəriciləri davranışlardır və inkişaf hər cəhətdən bir bütündür. [4, s.123]

İnkişaf sürəti hər bir inkişaf mərhələsinə və hər bir uşağa görə eniş-yoxuş və fərqlər göstərə bilər. Hər bir uşağın inkişaf sürəti və forması fərqli olsa da, ümumiyyətlə, hər bir uşaq eyni inkişaf mərhələlərindən keçir. İnkişaf öz koqnitiv və sosial aspektləri olan bir prosesdir. İnkişaf prosesində uşaqlar köhnə biliklərinə yeni biliklər əlavə etməklə və bu bilikləri mənimsəməklə idrak və sosial sahələrdə fəal rol oynayırlar. Bu müddətdə uşaqlar;

- asılılıqdan muxtariyyətə,
- eqoizmdən paylaşmağa,

- səbirsizlikdən istəkləri gecikdirməyə və gözləməyi öyrənməyə qədər,
- uyğunsuz davranışdan ardıcılığa,
- ani dəyişikliklərdən daha balanslı əhval-ruhiyyə vəziyyətinə qədər duyğular,
- düşüncələr isə konkret təfəkkürdən mücərrəd və məntiqi təfəkkürə doğru inkişaf və dəyişiklik göstərir.[9, s.65]

Ana və/yaxud baxıcı sevgisinin balanslı, davamlı və ardıcıl şəkildə təmin edilməsi ən az uşağın qidalanması üçün lazım olan qidalar qədər vacibdir. Bir çox araşdırmada qısa müddətə də olsa ana-uşaq ayrılığının nəticələri və təsirləri araşdırılıb. Tədqiqatın nəticələri göstərir ki, uşağa yaxşı ehtiyat qayğı göstərilirsə, baxıcı tez-tez dəyişirsə, uşaqla yaxşı münasibətlər qurularsa, bu ayrılıqdan təsirlənməyən uşaqların inkişafına müsbət töhfə verir. və ən az səviyyədə təsirlənir və hətta yeni təcrübələr qazanırlar. Müasir şəraitdə işləyən anaların sayının artması ilə demək olar ki, hər uşaq qısa müddətli ayrılıqlar yaşayır. Yenə də tədqiqatın nəticələrinə görə, anası işləyən uşaqlarla anası işləməyən uşaqlar arasında şəxsiyyət xüsusiyyətlərinin, muxtariyyət və maraqlarının inkişafında heç bir fərq müşahidə edilməmişdir. Uşaqlara təsir edən nə ananın işidir, nə də onların əvəzedici baxıcı ilə böyüməsi. Uşaqlara təsir edən ana ilə uşaq arasındakı əlaqənin müddəti deyil, keyfiyyəti, ananın rəftarları və uşağında yaratdığı güvən hissidir. Ananın əməyinin uşağa müsbət və ya mənfi təsiri daha çox ananın işə başlama vaxtından, iş saatından, iş qaydası və müddətindən, ana olmadıqda tərbiyəçinin xüsusiyyətlərindən, ailə mühitindən və ailənin uşaqla münasibətlərinin keyfiyyətindən asılıdır. İşləyən analar evdə və işdə öz məsuliyyətlərinə görə analıq vəzifələrini laqeyd etmək və ya pozmaq qorxusu üzündən özlərini günahkar hiss edər,

gərginlik yaşaya, bu səbəbdən də onlarla münasibətlərində daha dözümlü, daha az məhdudlaşdırıcı və daha yumşaq bir nizam-intizam tətbiq edə bilərlər. uşaqları. Bunlarla yanaşı, uşaqlarının üstünə həddindən artıq yığıla bilər və uşaqlarını lazım olduğundan daha çox qorumağa meyllidirlər. Ümumiyyətlə şüursuz şəkildə edilən bu cür davranışlar uşaqların sosial və emosional inkişafına mənfi təsir göstərir. [6, s.24]

Ananın övladı ilə keçirdiyi vaxt deyil, övladına göstərdiyi qayğının keyfiyyəti-önəmlidir. Uşağa verilən nizam-intizam, valideyn-övlad münasibətlərində müəyyən edilən sərhədlər uşaqların davranış və şəxsiyyət kimi formalaşmasında böyük rol oynayır. Uşaqları məhdud azadlıqlarla təmin etmək vacibdir. Uşağın inkişafı üçün uyğun olmayan öhdəliklərin verilməsi və gözləntilərin formalaşması uşağın inkişafına və davranışına mənfi təsir göstərir. Bu gün işləyən anaların sayının artması atanın rolunu uşağın həyatında daha təsirli və vacib edib. Bu vəziyyət ailələrin ənənəvi strukturlarının dəyişdirilməsini və yenidən qurulmasını tələb edirdi. Bu, atanın uşağın emosional və sosial inkişafındakı effektivliyini artırdı. Doğulduğu andan etibarən uşaqlar həm ataları, həm də anaları ilə əlaqə qurur və güvən hissi inkişaf etdirirlər. Tədqiqat nəticələri göstərir ki, ataları ilə etibarlı münasibət quran uşaqlar daha sosial, akademik cəhətdən daha uğurlu və özünə inamlı uşaqlardır [8, s.78].

Həddindən artıq qoruyucu valideyn münasibəti: Bu rəftarı mənimsəyən valideyn davamlı olaraq uşağa müdaxilə edir. Bu rəftarda uşağa sevgi ilə birlikdə həddindən artıq qoruyucu və hədsiz vermə davranışları təqdim olunur. Uşağa körpə kimi yanaşırlar. Uşaq valideynlər

tərəfindən “bacarmazsan, gəncsən” kimi maneələrlə qarşılaşır. Uşağın özünü tanımasına, nə edə biləcəyini dərk etməsinə mane olan valideyn münasibətidir. Bu rəftarla tərbiyə olunan uşaqlar, başqalarının məsuliyyətini üzərinə götürən asılı şəxsiyyətə və ümumiyyətlə qaydalara əsaslanan şəxsiyyətə malikdirlər. Həddindən artıq xarici nəzarət var. Özbaşına qərar verməkdə çətinlik çəkirlər. Həddindən artıq qoruyucu münasibətə malik valideynlər uşaqlarının fərdiləşdirmə söylərinin qarşısını almağı seçirlər. Bu qadağalar uşağın xarici aləmdə qarşılaşa biləcəyi problemləri şişirtməklə başlayır. Valideynlərin bu söyləri gəncin müstəqil və fərdi olmasına mane olur.[10, s.110]

Son dərəcə repressiv valideyn münasibəti: Bu münasibəti mənimsəyən ailələr uşaqlarına hakim olduqlarını düşünürlər. Övladlarına qarşı təzyiqli bir münasibət bəsləyirlər. Uşaqların onlara tabe olmasını gözləyirlər. Ailədə qorxu hökm sürür. Ailədə yüksək təzyiqli və ciddi nizam-intizam olduqda uşaqlarda özünü qəbul etmək çətinləşir. Uşaqlarda uyğunsuzluq müşahidə olunur. Uşaqlar evdə valideynlərindən gördükləri mənfi münasibətləri məktəbdəki dostlarına tətbiq etməyə çalışırlar. Daim tənqid olunan uşaqlarda aqressiv davranışlar yarana bilər. Bu münasibətlə böyüyən uşaqlar aqressiya və qarşıdurma yolu ilə qəbul olunmaq istəyirlər, daxili aləmlərini açmaqda çətinlik çəkirlər [2, s.56].

Valideynlərin münasibəti arasında uyğunsuzluq: Bu münasibətdə atanın uşağa ayrı münasibəti var. Uşaq üçün qoyulmuş qaydaların və sərhədlərin davamı çərçivəsində ailə daxilində ardıcillıq olmalıdır [1, s.235].

Ailədə bacı-qardaşlara fərqli münasibət: Burada uşaqlar arasında ayrı-seçkilik var.

Əgər uşağa bacısına və özünə qarşı fərqli münasibət göstərilirsə, o, qeyri- müəyyənlik yaşayır.

Ailə daxilində qütbləşmələr: Bəzən ailə daxilində qruplaşmalar, ailə daxilində bir qrupa və ya şəxsə qarşı çıxmaq, gizli razılaşmalar olduqca yaygındır. Bəzən valideynlər uşaqlara, uşaqlar valideynlərə qarşı, bəzən bir uşaq və onun atasına, digər uşaq anaya qarşı qütbləşə bilər və ya uşaq hər kəsin yükü altında olduğu “şaqıltılı oğlan” ola bilər. Bu, təhlükəli mühit yaradır və uşağın özünə inamsız olmasına səbəb olur [5, s.68]

Demokratik valideyn münasibəti: Bu, ən ideal valideyn münasibətidir. Bu münasibətin iki əsas elementi var. Sevgi və nizam-intizam. Bu rəftar, əsas ehtiyacları ən uyğun şəkildə qarşılayan, özünü qidalandırmaq qabiliyyətini inkişaf etdirən, iki əsas elementi ən sağlam şəkildə və nisbətdə ehtiva edən davranışdır. Ailədə tarazlığın və nizam-intizamın qurulmasında nizam-intizam vacibdir; lakin cəmiyyətimizdə nizam-intizam çox vaxt “cəza”nın sinonimi kimi qəbul edilir. Bununla belə, intizam mükafatlandırma ilə yanaşı cəzanı da əhatə edir. O, həm də uşağın cəmiyyətə uyğunlaşmasını asanlaşdıran davranışlara rəhbərlik edir. İntizam həmçinin çeviklik və ardıcillıq kimi əsas prinsipləri ehtiva edir. Burada nəzərdə tutulan qaydaların aydın və aydın olması, uşağın sərhədlərinin aydın olması, ailə daxilində ardıcillığın olmasıdır. Əgər cəza lazımdırsa, dərhal tətbiq edilməli, uşağa cəzanın hansı davranışa görə nəzərdə tutulduğu izah edilməlidir. Valideynlər övladlarını sevgi, anlayış, səbir və dözümlə tərbiyə etməlidirlər. Bu rəftarda nizam-intizamla yanaşı, sevgi və şəfqət hissləri də önəmlidir. Sevgi, tərif və təqdir insanlara dəyərli olmaq hissi verir. Bu münasibətlə övlad

böyütmək yolunu seçən valideynlərin münasibətlərində sevgi, hörmət var və bunu övladlarına hiss etdirirlər. Uşağın əsas ehtiyaclarını qarşılamaqla yanaşı sevgiyə də ehtiyacı var. Bu, qeyd-şərtsiz sevgidir. Bu münasibəti qəbul edən ailələr ailə daxilində bərabər şəraitə malikdirlər. Bəzi qərarlar qəbul edərkən uşaqla məsləhətləşirlər; lakin bütün bunları dərk edərkən ailəni uşaq mərkəzli ailəyə çevirmək olmaz. Uşağa bəzi öhdəliklərin olduğu xatırladılır. Ailə uşağa münasibətdə uşağın yaş və inkişaf xüsusiyyətlərini də nəzərə almalıdır. Uşağın ailədə sərbəst inkişaf etməsinə, istedadlarını ən yüksək səviyyədə üzə çıxarmasına, özünü reallaşdırmağa imkan verir və kömək edir. Demokratik münasibəti mənimsəmiş ailədə böyüyən uşaqlar rahat, müstəqil, özünü ifadə etməyi bacaran, ilkin inamı formalaşmış, fikrini ifadə edə bilən, təşəbbüskar, məsuliyyətli, özünə və ətrafına hörmət edən şəxsiyyətlər kimi yetişdirilir. , və özlərini təkmilləşdirə bilirlər. Şəxsiyyət quruluşu olaraq aktiv, ekstrovert və yaradıcı xüsusiyyətlər ümumiyyətlə görünür. Adətən dostluq münasibətlərində problem yaşanırlar. Valideynlərin övladlarına sağlam münasibəti həm də onların öz aralarında barışıq, özünə güvənən, sülhsevər və bir-birinə qarşı sevgi və hörmətlə yanaşmasına şərait yaradır. [7, s.134]

Nəticə

Tədqiqatlar göstərir ki, uşaqlar hər iki valideynin yanında özlərini təhlükəsiz və xoşbəxt hiss edirlər, hər ikisinin yoxluğundan eyni dərəcədə təsirlənirlər və hər ikisinin olması ilə rahatlaşırlar. Ana və ata övladlarının sosial və emosional inkişafına birbaşa təsir edir və bir-birindən müstəqil təsirlərə malikdirlər. Araşdırmanın nəticələri göstərir ki, atanın

olmaması xüsusilə uşaqların psixi funksiyalarına təsir edir. Uşaqlar atanın yoxluğuna müxtəlif psixoloji reaksiyalar verirlər. Araşdırmalar vurğulayır ki, bu reaksiyalar atanın ailədəki rolundan, uşaqla ünsiyyətindən, uşağın yaşından, ayrılıq müddətindən, ananın xüsusiyyətlərindən və uşağın ailənin digər üzvləri ilə münasibətinin keyfiyyətindən asılı olaraq dəyişir. ailə. Uzun müddət ata yoxluğunda uşaqlarda daha aqressiv davranışlar, əsəbilik, məktəb uğurlarının azalması, antisosyal davranışlar və uyğunlaşma problemləri müşahidə edilirdi. Bundan əlavə, atanın müsbət və keyfiyyətli diqqətinin uşaqlarda liderlik, uyğunlaşma, riyaziyyat nailiyyətləri və müsbət cinsi şəxsiyyət inkişafı ilə çox əlaqəli olduğu aşkar edilmişdir

Ailə münasibətlərində atalar ümumən uşaqlar tərəfindən hakimiyyət simvolu kimi qəbul edilir. Valideynlərin ardıcıl və qətiyyətli davranışları uşaqların davranış və emosional inkişafında mühüm rol oynayır. Uşağın ailə münasibətlərində bir iyerarxiya olduğunu bilməsi çox vacibdir. Uşaqlara danışmaq hüququ verilməli, onların fikirləri və hissləri öyrənilməlidir, lakin ailə üzvləri ilə bağlı qərarlar valideynlər tərəfindən verilməlidir. Valideynlərin münasibəti uşağın psixoloji və sosial inkişafına böyük təsir göstərir. Şəxsiyyətin inkişafı insanın həyatı boyu davam etsə də, şəxsiyyətin inkişafının təməlinin uşaqlıqda qoyulması faktı öz qüvvəsini saxlayır. Valideynlərin və digər ailə üzvlərinin uşaqla qarşılıqlı əlaqəsi uşağın ailədəki yerini müəyyənləşdirir

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. .A. Kandır. Gelişimde 3-6 yaş:çocuğum büyüyor. Morpa Kültür Yayınları 1 baskı,İstanbul, 2003

2. Çuhadaroğlu F, Canat S, Kılıç EZ, Şenol S, Rugancı N, Öncü B ve ark. Ergen ve Ruhsal Sorunları Durum Saptama Çalışması, TÜBA raporları, No 4, Ankara, TÜBİTAK Matbaası, 2004.

3. Ekşi A. Koruma altında çocuklar. (Yayına hazırlayan Runa Uslu). Ankara Üniversitesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları, Yayın no: IX. Ankara Üniversitesi Basımev, 2004

4. Güleç H, Topaloğlu M, Ünsal D, Altıntaş M. Bir kısır döngü olarak şiddet. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar 2012.

5. Mehmet T. Yetim Çocukların Psikolojisi. İstanbul, 2015. Ovacık A, Sezgin U. Aile içi şiddetin erkek çocuğunun şiddet içeren suç işleme davranışına etkileri (Yüksek lisans tezi). İstanbul Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, 2008.

6. Şimşek Z. "Kurum bakımı ve çocuk ruh sağlığı: Kurum bakımı altındaki

çocukların sorun davranışlarını yordayan faktörler". Sosyal Hizmet Sempozyumu 2004: Alanya. Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmetler Bölümü, Bildiri Özetleri, 49.

7. Vahip I. Evdeki şiddet ve gelişimsel boyutu: farklı bir açıdan bakış. Türk Psikiyatr Derg 2002;

8. Yörükoğlu A. Koruma altındaki çocuklar ve hakları. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi 10(3), İstanbul, 2003.

9. Achenbach T. M. Manual for the Child Behavior Checklist/6-18 and 1991 Profile. University of Vermont, Department of Psychiatry. Burlington, VT. 1991

10. Arseneault L, Tremblay RE, Boulerice B, Seguin JR, Saucier JF. Minor physical anomalies and family adversity as risk factors for violent delinquency in adolescence. Am J Psychiatry 2000.

Milan Valeh HASANOVA

Western Caspian University, master's student

SOS Children's Villages social work

Email: milana.adiyeva@gmail.com

THE ROLE OF FAMILY IN DEVELOPMENT OF CHILD

Abstract: The family is generally defined as the smallest social unit comprising the characteristics of a society, consisting of parents and children. The family is also the smallest unit in society, formed by marriage and blood relations between spouses, children and siblings. The family is the main social institution. It is one of the main elements that keep society alive. This is due to the need to produce and maintain the human species. The family is the ideal environment for the safe development of the child. Timely and adequate meeting of the child's needs in the family environment promotes the formation of healthy generations and strong societies in the future. Teachers strive to develop the healthiest ways to educate children so that they are harmonious and successful in the future. Although we accept that the development of personality continues throughout a person's life, the fact that the foundation of personality development and construction was laid in childhood remains. Research on social cohesion has shown that the initial effects of the family on the child are extremely important.

Keywords: family, father, mother, child, environment, social environment, society, development, social development, sister, brother, social unity, personality, democratic parent, authoritarian parent, family environment

Милана Валех кызы ГАСАНОВА

Западно-Каспийский университет, магистрант

SOS Детские Деревни социальный работник

E-mail: milana.adiyeva@gmail.com

РОЛЬ СЕМЬИ В РАЗВИТИИ РЕБЕНКА

Резюме: Семья обычно определяется как наименьшая социальная единица, включающая в себя характеристики общества, состоящая из родителей и детей. Семья также является наименьшей ячейкой общества, образованной браком и кровными отношениями между супругами, детьми, братьями и сестрами. Семья является основным социальным институтом. Это один из основных элементов, поддерживающих жизнь общества. Это связано с необходимостью производить и поддерживать человеческий вид. Семья является идеальной средой для безопасного развития ребенка. Своевременное и адекватное удовлетворение потребностей ребенка в семейной среде способствует формированию здоровых поколений и крепких обществ в будущем. Педагоги стремятся разработать самые здоровые способы воспитания детей, чтобы они были гармоничными и успешными в будущем. Хотя мы и принимаем, что развитие личности продолжается на протяжении всей жизни человека, остается тот факт, что фундамент развития и построения личности был заложен в детстве. Исследования социальной сплоченности показали, что первоначальное влияние семьи на ребенка чрезвычайно важно.

Ключевые слова: семья, отец, мать, ребенок, среда, социальная среда, общество, развитие, социальное развитие, сестра, брат, социальное единство, личность, демократический родитель, авторитарный родитель, семейная среда.

Daxil olub: 17.02.2022